

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE

VĚC HÝBKOVÍ proti ČESKÉ REPUBLICE

(stížnost č. 30879/17)

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

13. října 2022

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek stanovených v čl. 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.

Rozsudek je v autentickém francouzském znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořizovaný úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.

Ve věci Hýbkovi proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení

Síofra O’Leary, *předsedkyně*,

Mārtiņš Mits,

Lətif Hüseyinov,

Ivana Jelić,

Mattias Guyomar,

Kateřina Šimáčková,

Mykola Gnatovskyy, *soudci*,

a Martina Keller, *zástupkyně tajemníka sekce*,

S ohledem na:

stížnost (č. 30879/17) proti České republice podanou k Soudu podle článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) třemi českými občany, paní Lenou Jasmínou Hýbkovou a jejími syny Michaellem Gabrielem Hýbkem a Matyasem Gabrielem Hýbkem („stěžovatelé“) dne 13. dubna 2017;

rozhodnutí oznámit stížnost české vládě („vláda“);

stanoviska účastníků řízení;

po poradě konané dne 20. září 2022,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

ÚVOD

1. Projednávaná stížnost se týká odloučení stěžovatelů v důsledku umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení (článek 8 Úmluvy).

SKUTKOVÝ STAV

2. Stěžovatelé se narodili v roce 1976, resp. v roce 2005 a v roce 2007. Zastupoval je D. Strupek, advokát působící v Praze.

3. Vládu zastupoval její zmocněnec V. A. Schorm z Ministerstva spravedlnosti.

4. Skutkové okolnosti předestřené účastníky řízení lze shrnout následovně.

I. OKOLNOSTI PŘÍPADU

5. Stěžovatelka absolvovala od roku 2009 několikrát odvykací léčbu, jelikož byla závislá na alkoholu. Během odvykací léčby užívala též léky. Vzhledem k tomu byli její dva synové, druhý a třetí stěžovatel, v roce 2012 po dobu jednoho měsíce umístěni do zařízení, jelikož jim bylo sedm, resp. pět let, a jejich otec žil v zahraničí. Do zařízení byli umístěni též po dobu šesti měsíců v roce 2013. Rodina byla zároveň na základě soudního rozhodnutí pod dohledem odboru sociálně právní ochrany dětí, který v řízeních popsanych níže vystupoval jako opatrovník dětí.

6. Dne 24. února 2015 sdělili příbuzní Obvodnímu soudu pro Prahu 4 („soud“), že stěžovatelka je pod silným vlivem alkoholu, a není tak schopná zajistit péči o své děti. Na návrh opatrovníka soud na základě § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních

soudních vydal předběžné opatření, kterým byli druhý a třetí stěžovatel umístěni spolu s jejich polorodou mladší sestrou, narozenou v roce 2013, do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc („zařízení K.“).

7. Stěžovatelka byla hospitalizována a následně byla propuštěna k doléčovací ambulantní terapii. Předběžné opatření o umístění druhého a třetího stěžovatele a jejich sestry do péče bylo třikrát prodlouženo podle § 460 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., a to usneseními ze dne 24. března, 24. dubna a 22. května 2015.

8. Stěžovatelka udržovala s dětmi po dobu jejich umístění v zařízení K. častý kontakt; nejdříve jí opatrovník povolil trávit s nimi celé dny, a když v červnu 2015 provedl prohlídku v novém bydlíšti, kam se stěžovatelka nastěhovala, bylo jí umožněno brát si je i na víkendy; nevyužila však propustku, která jí umožňovala strávit s dětmi v srpnu celý týden. Opatrovník několikrát navštívil zařízení K., kde sledoval stav dětí a vypracoval individuální plán ochrany ve snaze pomoci navrátit děti do rodiny. Během léta 2015 však přestala stěžovatelka s opatrovníkem spolupracovat a děti začala zatěžovat, když je nevhodně zahlcovala informacemi o své osobní situaci a o soudním řízení. Předběžným opatřením ze dne 24. září 2015 proto soud upravil styk stěžovatelky s dětmi tak, že byla oprávněna se s nimi stýkat jednou týdně na hodinu a denně s nimi telefonicky hovořit; k odvolání stěžovatelky bylo toto opatření dne 26. ledna 2016 zrušeno.

9. Soud mezitím dne 24. dubna 2015 zahájil řízení o péči o druhého a třetího stěžovatele. Stěžovatelka požádala o odročení dvou jednání soudu nařízených na 10. června a 16. září 2015, protože nesouhlasila s jednáním v její nepřítomnosti. Kromě toho stěžovatelka vznesla dne 1. října 2015 námitku podjatosti soudkyně, které byla věc přidělena. Městský soud v Praze dne 22. dubna 2016 označil námitku za neopodstatněnou. Dne 4. října 2016 ustanovil soud znalce k vypracování psychiatrického posudku na stěžovatelku. Vyšetření u znalce stěžovatelka absolvovala dne 7. prosince 2016. Dle posudku ze dne 8. srpna 2017 jí povaha a stupeň závislosti na alkoholu v péči o děti nebránily.

10. Dne 24. června 2015, tedy dva dny poté, co zaniklo předběžné opatření ze dne 22. května 2015, jelikož nebylo prodlouženo v zákonné měsíční lhůtě, vydal soud podle § 102 odst. 1 občanského soudního řádu („o. s. ř.“) nové opatření o umístění dětí do zařízení, dle kterého se mělo postupovat do skončení řízení [o péči o nezletilé] zahájeného dne 24. dubna 2015. Soud s poukazem na to, že stěžovatelka opakovaně selhala ve své rodičovské roli a ohrozila život a zdraví svých dětí, vyjádřil přesvědčení, že přetrvávají důvody zakládající vydání předchozích opatření dle § 452 a 460 zákona č. 292/2013 Sb. a že je nezbytné v řízení o věci samé řádně posoudit, jestli stěžovatelka může mít děti nadále v péči.

11. Ze stanoviska vlády, která v tomto ohledu vychází z oficiálních sdělení švýcarské policie, vyplývá, že stěžovatelka byla v létě a na podzim roku 2015 ve Švýcarsku několikrát zadržena v podnapilém stavu a že dne 21. října 2015 zde musela být hospitalizována z důvodu [vysoké] hodnoty alkoholu v krvi.

II. SKUTKOVÝ ZÁKLAD STÍŽNOSTI

12. Dne 21. března 2016 stěžovatelka podala návrh na zrušení předběžného opatření ze dne 24. června 2015 (§ 10 výše). Namítala zejména, že po přijetí zvláštních ustanovení obsažených v zákoně č. 292/2013 Sb. nebylo nadále možné ve věci umístění dětí do zařízení postupovat dle o. s. ř., který byl v daném případě použit jen proto, aby bylo napraveno nedodržení přísných lhůt daných zákonem č. 292/2013 Sb. Zároveň poukázala na to, že úspěšně absolvovala protialkoholní léčbu, což jí, dle jejího mínění, umožňovalo znovu převzít děti do péče.

13. Od března do června 2016 byla stěžovatelce dvanáctkrát umožněna víkendová návštěva druhého a třetího stěžovatele doma.

14. Dne 14. června 2016 soud stěžovatelce vyhověl a napadené předběžné opatření zrušil, čímž zároveň ukončil umístění do zařízení druhého a třetího stěžovatele, stejně tak jako jejich polorodé sestry. Děti se do péče stěžovatelky vrátily dne 29. června 2016. Soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že stěžovatelka má ke svým dětem citovou vazbu, a ačkoliv jí její závislost na alkoholu opakovaně zabránila o ně pečovat, ze spisu vyplynulo, že se její situace zlepšila, spolupracovala s opatrovníkem a děti si brala k sobě a že nebylo prokázáno, že by pokračovala v nadužívání alkoholu. Soud také poukázal na to, že od podání návrhu stěžovatelky nechal uplynout určitou dobu, aby bylo zjevné, že zlepšení jejího stavu není jen krátkodobé.

15. Dne 4. srpna 2016 městský soud při rozhodování o odvolání otce druhého a třetího stěžovatele a opatrovníka rozhodnutí ze dne 14. června 2016 změnil tak, že návrh na zrušení opatření ze dne 24. června 2015 zamítl. Soudu prvního stupně vytkl, že neověřil stěžovatelčina tvrzení ohledně konzumace alkoholu a s ohledem na skutečnost, že druhý a třetí stěžovatel jsou již potřeť umístěni v zařízení mimo rodinu, poukázal na alarmující situaci a konstatoval, že návrat dětí k matce, která opakovaně selhávala ve své rodičovské roli, pro ně nebylo stabilním řešením. Zdůraznil, že před přijetím opačného rozhodnutí bylo nezbytné na základě důkazů jako znalecký posudek z oboru psychiatrie (§ 9 výše) posoudit, zda je stěžovatelka schopná svoji konzumaci alkoholu omezit a řádně o děti pečovat. Dle názoru soudu bylo žádoucí provést důkazy nezbytné k takovému rozhodnutí v rámci řízení o věci samé (nikoliv v řízení o předběžném opatření).

Ve stejný den jiný senát městského soudu při rozhodování ve věci polorodé mladší sestry druhého a třetího stěžovatele potvrdil konec jejího umístění v zařízení s odůvodněním, že stěžovatelka prokázala, že se ambulantně léčí a že se během dočasných pobytů dětí u stěžovatelky (§ 8 výše) prokázalo, že je schopná o ně pečovat.

16. Na základě rozhodnutí městského soudu se druhý a třetí stěžovatel dne 5. září 2016 po prázdninách strávených se stěžovatelkou vrátili do zařízení K.

17. Stěžovatelka se proti rozhodnutí ze dne 4. srpna 2016 bránila ústavní stížností. Namítala zejména, že rozhodnutí o umístění druhého a třetího stěžovatele do péče zařízení K. bylo nesprávné, jelikož bylo vydáno na nesprávném zákonném podkladu, protože, dle jejího názoru, bylo nesprávně nařízeno podle § 102 o. s. ř., když bylo namístež použít zvláštní právní úpravy dle § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb. Napadla zároveň délku řízení ve věci samé a tvrdila, že důvody vedoucí k přijetí opatření ze dne 24. června 2015 nebyly dostatečně posouzeny.

18. Ústavní soud dne 11. října 2016 dospěl k závěru, že stížnost není opodstatněná a shledal, že v napadeném rozhodnutí byly důvody umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení přesvědčivě a srozumitelně vysvětleny a že žádné podstatné zlepšení situace nebylo prokázáno. Vzal rovněž do úvahy, že se stěžovatelka neúčastnila jednání soudu v řízení o věci samé (§ 9 výše), a sama tak zapříčinila průtahy v řízení.

19. V mezičase podal opatrovník dne 16. září 2016 návrh na prodloužení předběžného opatření v případě druhého a třetího stěžovatele (§ 10 výše) dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. a uvedl, že dle metodického pokynu Ministerstva práce a sociálních věcí nemohou být děti na základě jednoho soudního rozhodnutí umístěny v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc po dobu delší než šest měsíců.

20. Soud návrh projednal ve stejný den a vydal nové zvláštní předběžné opatření dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., které bylo následně prodlouženo dne 14. října 2016.

21. Stěžovatelka proti rozhodnutí ze dne 16. září [2016] podala odvolání. Upozornila na skutečnost, že soud použitím ustanovení zákona č. 292/2013 Sb. implicitně uznal její

předchozí argumentaci, a sice že opatření ze dne 24. června 2015, vydané na základě § 102 o. s. ř., představovalo obcházení záruk zakotvených v zákoně č. 292/2013 Sb.

22. Dne 19. října 2016 městský soud změnil rozhodnutí ze dne 16. září 2016 tak, že návrh opatrovníka zamítl. Uvedl, že děti byly po celou dobu řádně umístěny v zařízení K. na základě opatření ze dne 24. června 2015, jelikož toto opatření nebylo zrušeno a ani neuplynula doba, po kterou mělo trvat.

23. V září 2016 byla stěžovatelka nalezena švýcarskými orgány ve stavu opilosti, což mělo za následek dočasné umístění do zařízení jejich tří dětí, které s sebou do Švýcarska odvezla. Po návratu ze Švýcarska stěžovatelka vyvinula úsilí, aby vyhověla podmínkám nezbytným navrácení druhého a třetího stěžovatele zpět do její péče. V listopadu 2016 si s tímto záměrem pořídila nové bydlení a v lednu 2017 navázala spolupráci se sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi. S druhým a třetím stěžovatelem udržovala pravidelný, zejména telefonický, kontakt a od října 2016 si je několikrát vzala na víkend a na prázdniny k sobě domů.

24. Dne 22. března 2017 podala stěžovatelka návrh na zrušení předběžného opatření ze dne 24. června 2015. Opatrovník její návrh podpořil, když zohlednil, že šetření vykonaná v novém bydlišti stěžovatelky proběhla dobře, stejně tak jako návštěvy druhého a třetího stěžovatele u matky, a dále skutečnost, že stěžovatelka se řádně starala o svoje mladší tři děti. Navrhl nicméně soudu, aby mu nad výchovou druhého a třetího stěžovatele byl svěřen dohled.

25. Dne 11. dubna 2017 soud rozhodl o zrušení předběžného opatření ze dne 24. června 2015, což stěžovatelce umožnilo vzít si následující den druhého a třetího stěžovatele k sobě domů. Dne 21. srpna 2017 městský soud rozhodnutí potvrdil.

III. DALŠÍ VÝVOJ

26. Dne 27. listopadu 2017 soud skončil řízení ve věci svěření druhého a třetího stěžovatele do péče (§ 9 výše), když dospěl k závěru, že rodinná situace se stabilizovala a stěžovatelka je schopna se o děti starat.

27. Stěžovatelka se o děti bez problémů starala až do přestěhování v roce 2018. Při šetření v květnu 2018 opatrovník zjistil, že nadměrná konzumace léků stěžovatelce bránila v péči o nejmladší děti. K výzvě opatrovníka se stěžovatelka zavázala zajistit si pomoc odborníků a spolupracovat s adiktologickým centrem.

28. Dne 2. července 2018 policie našla stěžovatelku v podnapilém stavu na nádraží v Praze; stěžovatelka tvrdila, že plánovala odcestovat s dcerou do Švýcarska, kde chtěla začít nový život bez ostatních dětí. Tyto (tedy i druhý a třetí stěžovatel) byly nalezeny zamčené v bydlišti stěžovatelky, aniž by byly zabezpečeny jejich potřeby. Všechny děti tudíž byly dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. umístěny do zařízení K. Jelikož stěžovatelka odcestovala do Švýcarska (§ 30 níže) a nikdo ze širší rodiny nebyl schopen děti převzít do péče, byla opatření o jejich umístění v zařízení opakovaně prodlužována; v červnu 2019 byly stále v zařízení K. Dne 3. srpna 2018 bylo zahájeno řízení ve věci svěření všech pěti dětí, tedy i druhého a třetího stěžovatele, do náhradní rodinné péče. V červnu 2019 toto řízení stále probíhalo.

29. Proti stěžovatelce bylo zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu opuštění dítěte nebo nezletilé osoby a ohrožování výchovy dítěte; bylo jí vytýkáno zanedbání péče o děti od května 2018 do července 2018, neboť se přiváděla do stavu opilosti za současného užívání léků, a dále zanedbání povinné školní docházky druhého stěžovatele. Trestní stíhání nebylo do června 2019 skončeno; po tomto datu nemá Soud obsah spisu k dispozici.

Dle znaleckých posudků z odvětví klinické psychologie a psychiatrie, vypracovaných v trestním stíhání na žádost vyšetřovatele, stěžovatelka opakovaně v péči o děti selhávala, trpí poruchou osobnosti a pro děti znamená riziko i do budoucnosti. Její alkoholová závislost má nepříznivé účinky jak na její zdraví, tak na její sociální situaci. Psychiatr dospěl k závěru, že je zcela nepravděpodobné, že by stěžovatelka byla schopna sama kontrolovat konzumaci alkoholu a doporučil uložit protialkoholní léčbu ambulantní formou.

30. Po umístění dětí do zařízení K. stěžovatelka odcestovala do Švýcarska, kde se v červnu 2019 stále zdržovala. Své děti v zařízení K. několikrát navštívila a udržovala s nimi telefonický kontakt. Měla nicméně informovat opatrovníka, že nemá zájem děti znovu převzít do své péče.

RELEVANTNÍ PRÁVNÍ RÁMEC A PRAXE

I. ZÁKON Č. 292/2013 SB., O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH (VE ZNĚNÍ ÚČINNÉM V ROZHODNÉ DOBĚ)

31. Podle § 1 odst. 2 a 3 tohoto zákona soudy projednávaly a rozhodovaly věci tímto zákonem upravené v souladu s ním. Používaly rovněž občanský soudní řád („o. s. ř.“), nestanovil-li tento zákon jinak. Ustanovení o. s. ř. se tak používala vedle ustanovení tohoto zákona, pokud z povahy příslušných ustanovení nevyplývalo něco jiného.

32. Podle § 452 odst. 1 ocitlo-li se nezletilé dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o dítě pečovat, nebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jiný důležitý zájem vážně ohrožen [nebo byl-li narušen], soud předběžným opatřením upraví poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu tak, že nařídí, aby dítě bylo umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí.

33. Podle § 454 může soud nařídít předběžné opatření dle § 452 jen na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“).

34. Podle § 456 soud rozhodne o návrhu na vydání předběžného opatření bezodkladně, nejpozději do 24 hodin.

35. Podle § 459 odst. 1 trvá předběžné opatření po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti.

36. Podle § 460 odst. 1 může soud předběžné opatření na dobu nejvýše 1 měsíce opakovaně prodloužit tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla 6 měsíců od jeho vykonatelnosti, bylo-li před uplynutím doby zahájeno řízení ve věci samé. Poté lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé.

37. Dne 1. ledna 2022 nabyl účinnosti zákon č. 363/2021 Sb., který změnil ustanovení uvedená výše. Nový odst. 3 § 452 nadále stanoví, že ustanovení tohoto zákona o trvání a prodloužení doby trvání předběžného opatření se použijí i na předběžné opatření podle o. s. ř., jímž má být účastníkovi uloženo, aby předal dítě do péče druhého z rodičů nebo do péče osoby dítěti příbuzné nebo blízké. Nový § 454 odst. 1 pak upřesňuje, že předběžné opatření, jímž má být nařízeno umístění dítěte mimo péči rodičů nebo péči osoby dítěti příbuzné nebo blízké, může soud nařídít jen na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nový § 459 zakotvil, že trvání předběžného opatření určí soud na nezbytně nutnou dobu v délce nepřesahující 3 měsíce od jeho vykonatelnosti. Podle § 460 odst. 1 bylo-li před uplynutím doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření opakovaně prodloužit tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla 6 měsíců od jeho vykonatelnosti. Poté lze trvání předběžného

opatření výjimečně opakovaně prodloužit na nezbytně nutnou dobu v délce nepřesahující 3 měsíce jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé. Účinky předběžného opatření zaniknou nejpozději uplynutím 1 roku od jeho vykonatelnosti.

II. OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD (ZÁKON Č. 99/1963 SB.)

38. Podle § 76a, účinného do 31. prosince 2013, ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo [na nezbytně nutnou dobu] umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí. Toto předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti a může být opakovaně prodlouženo o jeden měsíc tak, aby celková doba jeho trvání nepřesáhla šest měsíců.

39. Podle § 74 před zahájením řízení může předseda senátu nařídít předběžné opatření, je-li třeba, aby zatímně byly upraveny poměry účastníků.

40. Podle § 76 odst. 1 předběžným opatřením může být účastníku zejména uloženo, aby platil výživné v nezbytné míře (písm. a)) nebo něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel (písm. e)).

Podle § 76 odst. 3 může soud stanovit, že předběžné opatření bude trvat jen po určenou dobu.

41. Podle § 102 odst. 1 je-li třeba po zahájení řízení ve věci samé zatímně upravit poměry účastníků, může soud nařídít předběžné opatření.

III. KOMENTÁŘE Z PRÁVNÍ TEORIE

42. Níže uvedené komentáře byly sepsány soudci, akademiky a právními experty, a jsou profesionály v oboru práva v České republice běžně užívány. Některé jsou dostupné v on-line databázích, jiné byly vydány knižně.

43. Jeden ze soudců Ústavního soudu České republiky v komentáři (dostupném v online databázi ASPI) k § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb. ve znění účinném v rozhodné době uvedl, že toto ustanovení je určeno k řešení těch nejzávažnějších, až krajních situací. Dle tohoto komentáře měl soud v ostatních případech ve věcech úpravy poměrů nezletilých dětí zachovánu možnost vydat obecné předběžné opatření na základě § 74 a násl. o. s. ř. Autor připustil, že od 1. ledna 2014 s ohledem na zrušení právní úpravy provedené zákonem č. 292/2013 Sb. by se mohlo zdát, že o urgentních změnách v péči o dítě může [soud] rozhodovat jen speciálním předběžným opatřením podle ustanovení § 452 a násl., tedy nikoliv na návrh rodiče, ale výlučně orgánu sociálně-právní ochrany dětí. To však zákonodárce nepochybně v úmyslu neměl, neboť by se jednalo o úpravu zjevně diskriminující jednoho rodiče, proti zájmu nezletilých dětí, a tedy i protiústavní. Dále dodal, že v procesní rovině není od 1. ledna 2014 výslovně upravena možnost svěřit předběžným opatřením dítě do péče na návrh někoho jiného než orgánu sociálně-právní ochrany dětí, takže si soudy budou muset vypomoci poměrně složitým výkladem procesních předpisů vycházejícím ze zásady, že podle § 1 zákona č. 292/2013 Sb. je v souvislosti s předběžným opatřením povoleno užití občanského soudního řádu, zejména jeho § 76 (§ 40 výše).

44. Vláda se nadto opírala o komentáře uvedené níže. Stěžovatelé žádné další názory vycházející z právní teorie nepředložili a poskytli svůj výklad vztahu speciality mezi předmětnými právními ustanoveními (§ 52–54 níže).

45. Dle komentáře k § 1 zákona č. 292/2013 Sb. toto ustanovení upravuje poměr speciality a podpůrnosti mezi tímto zákonem a o. s. ř. Ustanovení o. s. ř. se na řízení podle zákona č. 292/2013 Sb. použijí podpůrně a zároveň souběžně vedle sebe. To znamená, že úprava procesu v zákoně č. 292/2013 Sb. nemá za cíl nahradit obecná pravidla v o. s. ř., nýbrž je pouze doplňuje, tudíž na věci zákonem č. 292/2013 Sb. výslovně neupravené může být zároveň použit o. s. ř.

V komentáři k § 452 zákona č. 292/2013 Sb. se uvádí, že je tak možné nařídit odevzdání dítěte do péče za použití o. s. ř., zejména pak § 76 odst. 1 nebo odst. 2. Není nezbytně nutné vždy řešit kritickou situaci nezletilého mimořádným předběžným opatřením určeným k ochraně života nebo příznivého vývoje dítěte; lze ji řešit i běžným předběžným opatřením vydaným *proprio motu* nebo na návrh účastníka řízení.

46. Autoři komentáře k § 971 občanského zákoníku soudí, že je mylné tvrdit, že jiným předběžným opatřením než dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. není možné zajistit prozatímnost pobytu dítěte v ústavním zařízení. Soud je ostatně vždy při rozhodování o ústavní výchově vázán časovým omezením uvedeným v příslušné právní úpravě. Nadto nelze vyloučit možnost umístit dítě do specializovaného zařízení na žádost jiné osoby nebo subjektu než OSPOD, například za užití předběžného opatření nařízeného podle § 76 o. s. ř.

47. Komentář k zákonu o sociálně-právní ochraně dětí uvádí, že dítě může být do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc svěřeno podle § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb. a zcela výjimečně podle § 76 odst. 1 písm. e) nebo § 102 o. s. ř. Doba trvání pobytu dítěte v zařízení se odvíjí od doby trvání předběžného opatření: předběžné opatření podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, přičemž je možné jeho prodloužení dalšími rozhodnutími vždy o jeden měsíc, nejdéle však na celkovou dobu šesti měsíců; předběžné opatření podle § 76 odst. 1 nebo § 102 o. s. ř. trvá do doby pravomocného skončení řízení ve věci samé, není-li dříve rozhodnuto o zrušení nebo změně předběžného opatření.

Tentýž komentář doplňuje, že pro účely prodloužení doby pobytu dítěte v péči zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc po uplynutí doby šesti měsíců nelze využít ani tzv. „rychlého“ předběžného opatření soudu podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. V situaci, kdy je dítě v péči takového zařízení již umístěno, nelze nařídit, aby bylo do jeho péče znovu předáno. Představit si lze nařízení předběžného opatření soudu podle § 76 odst. 1 ve spojení s § 102 o. s. ř., kterým soud rozhodne o uložení povinnosti rodičům, aby i po uplynutí lhůty 6 měsíců nadále strpěli pobyt dítěte v péči zařízení do doby, než bude možné dítě přemístit do jiného vhodného prostředí.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

48. Stěžovatelé namítají, že o prodloužení umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení, nařízeného dne 24. června 2015, bylo rozhodnuto v rozporu se zákonem. Uznávají nicméně, že Soud je povolán zkoumat pouze období po 21. březnu 2016, tedy po datu, kdy stěžovatelka využila vnitrostátního prostředku nápravy. Dále tvrdí, že jejich odloučení trvalo déle, než bylo nezbytně nutné, a pro odloučení neexistovala naléhavá společenská potřeba. Dovolávají se článku 8 Úmluvy, jehož příslušné části znějí:

„1. Každý má právo na respektování svého (...) rodinného života (...)

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu (...) ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. K přijatelnosti

49. Soud podotýká, že stěžovatelka podala stížnost také jménem svých dvou nezletilých synů. V tomto ohledu Soud považuje za vhodné připomenout, že nezletilí se mohou obrátit na Soud, i když – a tím spíše – je zastupuje rodič, který je ve sporu se státními orgány, jejichž rozhodnutí a postup kritizuje z hlediska práv zaručených Úmluvou. V případě sporu ohledně zájmů nezletilého mezi jeho biologickým rodičem a osobou ustanovenou státními orgány jednat jeho jménem jako opatrovník existuje riziko, že se o některých zájmech nezletilého Soud nedozví a nezletilý bude zbaven účinné ochrany práv, která mu podle Úmluvy náleží (*Scozzari a Giunta proti Itálii*, č. 39221/98 a 41963/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 138; *T. proti České republice*, č. 19315/11, rozsudek ze dne 17. července 2014, § 90). Jestliže se na Soud obrací jménem svého dítěte biologický rodič, někdy Soud shledá, že zájmy rodiče a jeho dítěte jsou protichůdné. Při rozhodování o přijatelnosti stížnosti podané jednou osobou jménem osoby jiné je třeba vzít do úvahy existenci střetu zájmů (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 158).

50. Soud upřesňuje, že stížnost byla podána dne 13. dubna 2017, kdy druhý a třetí stěžovatel byli v péči stěžovatelky, a že žalovaná vláda nenamítala, že by stěžovatelka nebyla oprávněna podat stížnost jejich jménem. Soud tedy nepovažuje za nutné v daném případě o této otázce rozhodovat.

51. Soud konstatuje, že stížnost není zjevně neopodstatněná a že není žádný jiný důvod, pro který by měla být prohlášena za nepřijatelnou ve smyslu čl. 35 Úmluvy. Je tedy třeba ji prohlásit za přijatelnou.

B. K předmětu sporu

1. Stěžovatelé

52. Stěžovatelé namítají, že předběžné opatření ze dne 24. června 2015 bylo nařízeno v rozporu se zákonem, a tvrdí, že soudy vyložily vnitrostátní právní úpravu svévolně a zjevně nepřiměřeně a jejich rozhodnutí nevychází z platné právní úpravy. Za zásadní považují to, že pro přijímání předběžných opatření ve věci odebrání dítěte z péče rodičů existuje ve vnitrostátním právu zvláštní právní úprava, která, jak vysvětlují, je zakotvena v § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a ta řeší všechny situace, kdy může být dítě odloučeno od svých rodičů. Jsou přesvědčeni, že tato speciální právní úprava vylučuje použití obecných ustanovení o. s. ř. ohledně předběžných opatření.

53. Stěžovatelé poukazují na to, že doby trvání jsou v zákoně č. 292/2013 Sb. pevně stanoveny, stejně tak jako podmínky, za kterých je možné tyto doby prodloužit. Dodávají, že dle tohoto zákona může odebrání dítěte z péče jen výjimečně přesáhnout šest měsíců, a trvat tedy tak dlouho, jak je to nutné, aniž by byl stanoven nejzazší termín. Dle jejich názoru tak není žádný důvod k tomu, aby se o prodloužení doby trvání zvláštního předběžného opatření rozhodovalo podle obecných ustanovení o. s. ř., ledaže by k tomu zavedla příčinu liknavost vnitrostátních orgánů, která v konečném důsledku vedla k nedodržení požadavků zákona č. 292/2013 Sb. S ohledem na výše uvedené si stěžovatelé kladou otázku, proč by zákonodárce přijímal právní úpravu výslovně podřizující prodloužení zvláštního předběžného opatření speciálním lhůtám a podmínkám, kdyby bylo možné obejít tuto úpravu přijetím obecného předběžného opatření, jehož doba trvání by nepodléhala žádnému omezení. Stěžovatelé soudí, že vláda v tomto ohledu nepodává žádné rozumné a přesvědčivé vysvětlení, ale omezuje se

pouze na tvrzení, že ustanovení zákona č. 292/2013 Sb. nepředstavují *lex specialis* a upravují především mimořádně naléhavé situace. Připouští, že požadavek naléhavosti mohl mít význam před nabytím účinnosti zákona č. 292/2013 Sb. dne 1. ledna 2014, kdy o. s. ř. ve svém § 76a upravoval nařízení „rychlých“ předběžných opatření, ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jeho život nebo příznivý vývoj byly vážně ohroženy nebo narušeny. Od roku 2014 však právní úprava zvláštních předběžných opatření obsažená v zákoně č. 292/2013 Sb. pokrývá všechny důvody pro odnětí dítěte rodičům. Těmto důvodům zákonodárce přiznal stejnou naléhavost, když uložil soudu rozhodnout ve lhůtě 24 hodin.

54. Tvrzení vlády, že zvláštní předběžné opatření lze nařídít pouze na návrh OSPOD, zatímco obecné opatření lze nařídít i *proprio motu*, považují stěžovatelé za vykonstruované, neboť v praxi je OSPOD o riziku hrozícím dítěti informován vždy dříve než soud. Stěžovatelům není z této argumentace nikterak zřejmé, proč by přijetí a prodloužení opatření nařízeného na návrh OSPOD mělo podléhat přísným lhůtám a požadavkům, zatímco opatření nařízené *proprio motu* nikoliv. Podle stěžovatelů existuje jediné rozumné vysvětlení, a sice že právní úprava zvláštních předběžných opatření představuje *lex specialis*, který vylučuje odnětí dítěte rodičům za užití o. s. ř., který dopadá na opatření obecná.

55. Stěžovatelé zároveň konstatují, že předběžné opatření nařizující umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení, v důsledku toho, že nebylo prodlouženo, nutně neskončilo (§ 10 výše). Maximální doba šesti měsíců zakotvená v § 460 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb. dne 24. června 2015 ve skutečnosti neuplynula a zvláštní opatření nařízené dne 24. února 2015 (§ 6 výše) bylo proto nesprávně nahrazeno opatřením obecným již po čtyřech měsících toliko z toho důvodu, že k zásahu soudce došlo až dva dny po uplynutí lhůty stanovené pro prodloužení.

56. Stěžovatelé zdůrazňují, že tak svévolné určení použité právní úpravy je nepřijatelné a nemůže být odůvodněno žádným legitimním cílem, jakkoli ušlechtilým. Konstatují, že po 24. červnu 2015 nebylo umístění druhého a třetího stěžovatele v zařízení v souladu se zákonem, což, dle jejich názoru, postačuje k závěru, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

57. Poukazují dále na to, že napadený zásah nebyl v demokratické společnosti nezbytný. K délce řízení o péči o nezletilé nejprve uvádějí, že pokud soud nemohl do 28. dubna 2016 rozhodnout o návrhu stěžovatelky ze dne 21. března 2016 z důvodu její námítky podjatosti, pak je nutné dodat, že své rozhodnutí vydal soud až dne 14. června 2016, tedy dva měsíce poté, co se mu spis vrátil (§ 9 výše). Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že argumentace vlády o nutnosti ujistit se, že zlepšení stavu stěžovatelky nebylo pouze dočasné, je konstrukcí vytvořenou až později, neboť lékařské zprávy předložené stěžovatelkou soudu byly vyhotoveny v červnu 2015 a v lednu 2016 a k urgenci zástupce stěžovatelky soud odůvodnil prodlení ve vydání rozhodnutí tím, že čekal na stanovisko opatrovníka. Dodávají, že ačkoliv odvolání proti uvedenému rozhodnutí bylo podáno už v červnu 2016, městský soud rozhodl až dne 4. srpna 2016.

K řízení ve věci samé stěžovatelé uvádějí, že po jednání nařízeném na 16. září 2015, o jehož odročení stěžovatelka požádala, zůstal soud nečinný až do ustanovení znalce dne 4. října 2016 a že znalecký posudek byl vyhotoven až v srpnu 2017. Poté bylo řízení dne 27. listopadu 2017 skončeno (§ 9 a 26 výše).

58. Stěžovatelé rovněž zpochybňují vysvětlení předložené vládou (§ 67 níže) k protichůdným rozhodnutím vydaným dne 4. srpna 2016 dvěma odlišnými senáty městského soudu. Na rozdíl od vlády tvrdí, že takový rozdíl v rozhodování soudu je v rozporu se zásadou předvídatelnosti rozhodnutí a poukazují na to, že na základě těchto rozhodnutí druhý a třetí stěžovatel ve věku 12 a 10 let zůstali v ústavní péči, zatímco jejich dvoutletá polorodá sestra a novorozená dvojčata mohli zůstat v péči stěžovatelky.

59. Závěrem stěžovatelé vyjadřují přesvědčení, že povolení návštěv a vzájemných kontaktů ze strany vnitrostátních orgánů v době odebrání dětí z péče matky samo o sobě neznamená splnění pozitivního závazku podporovat sloučení rodiny. Právo vzájemně se navštěvovat představuje, dle jejich mínění, spíše minimální standard nezbytný pro zachování vazeb mezi dětmi a jejich rodiči. Jsou přesvědčeni, že jejich stížnost by měla být Soudem posuzována ve světle skutečných okolností v letech 2015–2017 bez ohledu na to, že stěžovatelka ve své rodičovské roli nakonec selhala.

2. *Vláda*

60. Vláda připouští, že obecně v případech, kde existuje speciální právní úprava, má tato úprava přednost před úpravou obecnou. V projednávané věci však z § 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění účinném v rozhodné době (§ 31 výše) vyplývá, že existoval vzájemný vztah podpůrnosti nebo souběžnosti mezi tímto zákonem a občanským soudním řádem. Dle názoru vlády tak zákon č. 292/2013 Sb. v § 452 a násl. jen nahrazuje dřívější ustanovení § 76a o. s. ř. (§ 39 výše), což neznamená, že nelze o. s. ř. nadále užívat ve věcech speciálním zákonem neupravených. Poukazuje na to, že právní teorie připouští možnost umístit dítě ve výjimečných případech do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc také na základě § 102 o. s. ř. (§ 45–47 výše), a zejména pak, že existence zvláštního (tzv. „rychlého“ vzhledem ke 24hodinové lhůtě pro nařízení) předběžného opatření dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. nevylučuje, aby na situace, kdy trvají důvody, pro které bylo zvláštní předběžné opatření vydáno, bylo následně použito obecné (tzv. „pomalé“ se sedmidenní lhůtou pro soud pro jeho nařízení) předběžné opatření dle § 102 o. s. ř. ve spojení s § 74 a 75 tohoto zákona. Vláda doplňuje, že se neztotožňuje s názorem stěžovatelů, že takové obecné opatření nemělo v rozhodném období neomezenou dobu trvání, jelikož bylo platné pouze do vydání rozsudku ve věci samé a soud jej ostatně mohl časově omezit nebo jej zrušit.

61. Vláda v této souvislosti upřesňuje, že předběžné opatření dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb. může být nařízeno pouze na návrh OSPOD, a tudíž soud, který je výlučně odpovědný za vedení řízení, si musí zachovat možnost postupovat podle § 102 o. s. ř., aby mohl více či méně rychle jednat za situace, kdy se o nutnosti chránit dítě dozví jiným způsobem, například od třetích osob jednajících v nejlepším zájmu dětí.

62. Vláda nicméně připouští, že pokud umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení, původně nařízené podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., bylo prodlouženo předběžným opatřením podle § 102 o. s. ř., stalo se tak proto, že soud neprodloužil platnost zvláštního předběžného opatření v řádné lhůtě jednoho měsíce. Přesto má vláda za to, že tento postup neporušil práva stěžovatelů a zásah byl v souladu se zákonem.

63. Vláda sdělila Soudu, že dne 1. ledna 2022 nabyla účinnosti novela zákona č. 292/2013 Sb. (§ 37 výše) a upřesnila, že nadále může být dítě odebráno svým rodičům pouze „rychlým“ předběžným opatřením podle § 452 odst. 1, a to jen na návrh OSPOD. Vláda doplnila, že zákon ukládá povinnost provádět pravidelný přezkum, stejný jak pro rychlá opatření, tak pro opatření obecná vydaná podle § 76 ve spojení s § 102 o. s. ř.

64. Vláda navazuje tvrzením, že namítaný zásah sledoval legitimní cíl ochrany práv a svobod druhých, jelikož stěžovatelka trpěla poruchou osobnosti, a zejména pak její závislost na alkoholu jí bránila v péči o děti. Je nesporné, že za těchto okolností měly vnitrostátní orgány pozitivní závazek chránit blaho druhého a třetího stěžovatele a zajistit jim bezpečné prostředí.

65. Pokud jde o přiměřenost zásahu, vláda konstatuje, že není možné posuzovat umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení a dobu jeho trvání, aniž by byla zohledněna opatření přijatá za účelem sloučení rodiny.

66. V tomto ohledu vláda nejprve poznamenává, že sami stěžovatelé uznali, že vyčerpali vnitrostátní prostředky nápravy pouze pro období po 21. březnu 2016 (§ 48 výše).

Dále uvádí, že po celou dobu napadaného prvního umístění od 21. března do 29. června 2016 mohla stěžovatelka v maximální možné míře udržovat kontakt s druhým a třetím stěžovatelem (§ 13 výše). Vysvětluje, že pokud soud rozhodl o návrhu stěžovatelky ze dne 21. března 2016 až dne 14. června 2016, bylo to jednak z toho důvodu, že spis byl mezitím předán příslušnému městskému soudu k rozhodnutí o námitce podjatosti vznesené stěžovatelkou (§ 9 výše), a dále proto, že soud se chtěl přesvědčit, že zlepšení stavu stěžovatelky nebylo pouze dočasné (§ 14 *in fine*). Dle mínění vlády tedy nelze tuto tříměsíční dobu považovat za nepřiměřenou.

67. Ke druhému období umístění vláda upřesňuje, že začalo dne 5. září 2016, tedy v den návratu druhého a třetího stěžovatele do zařízení K. na základě rozhodnutí ze dne 14. srpna 2016 (§ 15 výše), a skončilo dne 12. dubna 2017, kdy s ohledem na zlepšení situace bylo zrušeno opatření nařizující jejich umístění do zařízení (§ 24 výše). Podle vlády bylo v daném případě nezbytné hodnotit situaci s maximální obezřetností, což městský soud ve svém rozhodnutí ze dne 4. srpna 2016 učinil, jelikož bylo nutné vzít do úvahy dřívější chování stěžovatelky a rizika, která představovala pro vývoj svých dětí. Skutečnost, že jiný senát městského soudu dospěl ve věci mladší sestry stěžovatelů k odlišnému závěru (§ 15 *in fine*), byla pouze důsledkem diskreční pravomoci soudců, která jim dovoluje svobodně posuzovat skutkový stav a váhu klíčových skutečností.

Vláda navíc zdůrazňuje, že délka tohoto druhého období umístění v zařízení nebyla taková, aby vedla k nevratnému narušení vazeb mezi stěžovateli. Dodává, že vnitrostátní orgány ve snaze umožnit rozvoj těchto vazeb v daném období podporovaly osobní a telefonický kontakt mezi stěžovateli (§ 23 *in fine*).

68. Vláda uzavřela, že i přes citovou vazbu a snahu o děti pečovat se stěžovatelce nepodařilo zajistit pro druhého a třetího stěžovatele stabilní prostředí, což mohlo závažným způsobem ohrozit jejich vývoj. Odnětím stěžovatelů, kteří byli již pořetí umístění v ústavním zařízení (§ 5 výše), z její péče byl podle vlády sledován legitimní cíl chránit jejich nejlepší zájem, který převážil, a toto opatření bylo v demokratické společnosti nezbytné. Vnitrostátní orgány splnily své pozitivní povinnosti, když zajistily pečlivé sledování rodinné situace, pohotově reagovaly na její změny a podporovaly udržování kontaktů mezi stěžovateli.

3. Hodnocení Soudu

a) K předmětu stížnosti

69. Umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení bylo v posuzovaném případě nařízeno dne 24. února 2015 a prodlouženo dne 24. června 2015. Účastníci řízení se nicméně shodují, že Soudu přísluší zkoumat pouze dobu umístění po 21. březnu 2016, tj. po dni, kdy stěžovatelka podala soudu návrh na zrušení předběžného opatření ze dne 24. června 2015 (§ 48 a 64 výše). Dále je třeba uvést, že od 29. června 2016 do 5. září 2016 byli stěžovatelé dle rozhodnutí ze dne 14. června 2016 opět spolu (§ 14 výše); druhý a třetí stěžovatel se poté na základě rozhodnutí ze dne 4. srpna 2016 (§ 15 výše) vrátili do zařízení K. a setrvali v něm do 12. dubna 2017 (§ 25 výše).

70. Na Soudu tedy je, aby posoudil umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení v době od 21. března 2016 do 12. dubna 2017, které bylo, jak uvedeno v předchozím odstavci, na déle než dva měsíce přerušeno.

b) K použití článku 8 a existenci zásahu

71. Soud předně zdůrazňuje, že vztah mezi stěžovateli – matkou a jejími dvěma nezletilými dětmi – spadá ze své podstaty do rodinného života podle článku 8 Úmluvy. Rovněž není pochyb o tom, že umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení nařízené dne 24. února 2015, prodloužené dne 24. června 2015 a potvrzené dne 4. srpna 2016, představuje „zásah“ do výkonu práva na respektování rodinného života stěžovatelů.

72. Takový zásah není v rozporu s článkem 8, pouze je-li „v souladu se zákonem“, sleduje-li některý nebo některé z cílů uvedených v druhém odstavci tohoto článku a je-li pro dosažení těchto cílů „nezbytný v demokratické společnosti“. Pojem „nezbytnosti“ znamená zásah založený na naléhavé společenské potřebě, která je zejména přiměřená sledovanému legitimnímu cíli (*Couillard Maugery proti Francii*, č. 64796/01, rozsudek ze dne 1. července 2004, § 237).

c) „V souladu se zákonem“

73. Dle ustálené judikatury Soudu pojem „v souladu se zákonem“ předpokládá – což vyplývá z předmětu a účelu článku 8 – že vnitrostátní právo musí poskytovat určitou ochranu proti svévolnému zasahování veřejné moci do práv zaručených odstavcem 1. Daným pojmem rozumíme nejenom respektování vnitrostátního práva, ale také samotnou úroveň právní úpravy, která musí být slučitelná se zásadami právního státu. Vnitrostátní právo musí být především jasné a předvídatelné; musí používat dostatečně jasné výrazy, aby bylo každému zřejmé, za jakých okolností a podmínek se veřejná moc může uchýlit k opatřením zasahujícím do jejich práv chráněných Úmluvou (*Fernández Martínez proti Španělsku*, č. 56030/07, rozsudek velkého senátu [ze dne 12. června 2014], § 117).

74. V oblasti působnosti psaného práva je „zákonem“ text účinný ve znění vykládaném příslušnými soudy (např. *Klaus Müller proti Německu*, č. 24173/18, rozsudek ze dne 19. listopadu 2020, § 48). I tehdy, pokud duch a litera vnitrostátního práva účinného v rozhodné době byly dostatečně přesné, výklad a použití daného ustanovení vnitrostátními soudy na okolnosti případu nesmí být zjevně nepřiměřené, a tedy nepředvídatelné ve smyslu článku 8 odst. 2 Úmluvy. Pokud zvolený výklad není svévolný nebo zjevně nepřiměřený, úlohou Soudu je toliko ověřit, zda jeho účinky jsou slučitelné s Úmluvou (např. *Molla Sali proti Řecku*, č. 20452/14, rozsudek velkého senátu ze dne 19. prosince 2018, § 149; *Altay proti Turecku* [č. 2], č. 11236/09, rozsudek ze dne 9. dubna 2019, § 57).

75. V projednávané věci je mezi účastníky sporné, zda druhý a třetí stěžovatel byli umístěni do zařízení v souladu se zákonem. Stěžovatelé připouštějí, že namítaný zásah do jejich práv měl oporu ve vnitrostátním právu, tvrdí však, že toto právo bylo užito nesprávně. Mají za to, že při rozhodování o prodloužení umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení dne 24. června 2015 měl soud postupovat podle zákona č. 292/2013 Sb., který, podle jejich názoru, představuje *lex specialis*, a nikoliv podle obecných ustanovení o. s. ř. Stěžovatelka z tohoto důvodu navrhla zrušení uvedeného opatření (§ 12 výše) a u Soudu namítá nesprávnost zamítavého rozhodnutí ze dne 4. srpna 2016 (§ 15 výše). Vláda se naopak domnívá, že zákon č. 292/2013 Sb. nebránil soudu postupovat v projednávané věci dle o. s. ř.

76. Soud poznamenává, že určení rozhodného práva se odvíjí od výkladu práva vnitrostátního, což přísluší především vnitrostátním orgánům. V posuzovaném případě s nabytím účinnosti zákona č. 292/2013 Sb. dne 1. ledna 2014 vyvstala dosti složitá otázka, zda je možné „souběžné“ užití tohoto zákona a o. s. ř. při rozhodování o předběžných opatřeních ve věcech péče o nezletilé děti, která odhaluje určitou mezeru v zákoně, jak o tom svědčí komentáře v právní literatuře (§ 43 a 45–47). K řešení tak obtížné věci, jakou je výklad a užití vnitrostátního práva, jsou tedy zvlášť nadány vnitrostátní orgány (*mutatis mutandis*, *Radomilja a ostatní proti Chorvatsku*, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. března 2018, § 149). Soud je však povolán posoudit, zda byl tento výklad jasný, předvídatelný a nikoliv svévolný (viz judikatura citovaná v § 73–74 výše).

77. Soud v tomto kontextu zjistil podle informací, které měl k dispozici k výkladu zákona účinného před 1. lednem 2022, že bylo možné v rozhodné době nařídit umístění dítěte do zařízení jak podle zákona č. 292/2013 Sb., tak podle o. s. ř., zejména jeho § 76 odst. 1 a § 102. Jak uvádí vláda, výhoda opatření vydaných v souladu s o. s. ř. spočívala v tom, že nemusela být nařízena na základě přechozího návrhu OSPOD, což soudu umožňovalo jednat

na návrh jiné osoby či subjektu, či dokonce *proprio motu*. Je pravdou, že pravidelný přezkum opatření o umístění do zařízení, upravený v té době zákonem č. 292/2013 Sb., se týkal pouze opatření vydaných na základě tohoto zákona, platných jen jeden měsíc a případně každý měsíc prodlužovaných (§ 35 a 36 výše). Taková právní úprava dle názoru Soudu představuje důležitou procesní záruku, jelikož soudu ukládá, aby bedlivě sledoval vývoj poměrů v rodině, byl v kontaktu se všemi dotčenými osobami a případně sdělil rodičům, jaké kroky či jaká zlepšení je nutné provést k tomu, aby opět mohli být se svými dětmi. Je však třeba také poznamenat, že § 76 odst. 3 o. s. ř. (§ 40 výše) umožňuje omezit dobu trvání předběžného opatření vydaného na základě tohoto zákona a že účastníci mohou kdykoliv navrhnout soudu, aby toto opatření zrušil, po čemž následuje opětovné zkoumání důvodů, které vedly k jeho vydání; stěžovatelka ostatně této možnosti dne 21. března 2016 využila (§ 12 výše).

78. V posuzovaném případě Soud konstatuje, že umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení bylo nařízeno a poté několikrát prodlouženo zvláštními předběžnými opatřeními podle § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb. (§ 6 a 7 výše). Teprve dne 24. června 2015 rozhodoval soud dle § 102 o. s. ř. (§ 10 výše), jelikož měl za to, že poslední z dotčených opatření skončilo, protože nebylo prodlouženo v jednoměsíční lhůtě stanovené zákonem č. 292/2013 Sb. (§ 35 výše); v tomto ohledu vláda selhání soudu uznává (§ 62 výše). Uvedené rozhodnutí bylo svým způsobem potvrzeno městským soudem, který je odmítl zrušit (§ 15 výše), a stejně tak Ústavním soudem (§ 18 výše).

79. Soud v tomto ohledu poznamenává, že § 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb. nahradily zejména § 76a, který byl dříve součástí o. s. ř.; stejně jako toto posledně uvedené ustanovení upravují situace, kdy je vážně ohrožen život dítěte nebo jeho normální vývoj, tedy okolnosti vyžadující okamžitý zásah soudu (viz též § 43 výše). Soud nicméně připouští, že když soud dne 24. června 2015 rozhodoval o prodloužení umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení, ve kterém se již čtyři měsíce nacházeli, nebyly už děti v kritické situaci ohrožující jejich život nebo vývoj. Za těchto podmínek a s odkazem na důvody vymezené v § 452 a 460 zákona č. 292/2013 Sb., které, dle jeho názoru, stále přetrvávaly, vydal soud dle § 102 odst. 1 o. s. ř. nové opatření o umístění dětí do zařízení. Poukázal na závažné okolnosti případu a na nutnost zjistit na základě důkladného dokazování, které lze provést pouze v řízení ve věci samé, zda byla stěžovatelka schopna péči o děti zajistit.

80. Soud poznamenává, že novela zákona č. 363/2021 Sb., účinná od 1. ledna 2022 (§ 37 a 63 výše), odstranila nejasnosti ve výkladu a použití vnitrostátního práva, jež byly ve stížnosti namítány. Nové znění zákona č. 292/2013 Sb. totiž rozlišuje mezi předběžným opatřením vydaným podle o. s. ř. a nařizujícím účastníkovi předat dítě do péče druhého rodiče nebo jiné blízké osobě na straně jedné a předběžným opatřením o odebrání dítěte rodičům nebo osobě blízké vydaným podle zákona č. 292/2013 Sb. na základě přechodního návrhu OSPOD na straně druhé. Ve světle vnitrostátní praxe a teorie se Soudu jeví, že do 1. ledna 2022 české právo nezakazovalo nařizovat předběžná opatření o umístování dětí do zařízení na základě ustanovení o. s. ř.

81. Dle názoru Soudu nelze výklad právní úpravy o předběžných opatřeních o péči o děti provedený v posuzovaném případě hodnotit jako svévolný nebo zjevně nepřiměřený a jeho účinky byly dostatečně jasné a předvídatelné. Napadený zásah tedy byl „v souladu se zákonem“.

d) Legitimní cíl

82. Soud konstatuje, že § 102 odst. 1 o. s. ř. (§ 41 výše), na jehož základě soud rozhodl dne 24. června 2015, umožňuje upravit poměry účastníků řízení předběžným opatřením do doby, než bude rozhodnuto ve věci samé. Zároveň upozorňuje na to, že soud ve svém rozhodnutí se stejnou závažností poukázal na důležitost důvodů uvedených v § 452 a 460 zákona č. 292/2013 Sb. a na skutečnost, že stěžovatelka opakovaně selhala ve své rodičovské

roli a ohrozila život a zdraví svých dětí (§ 10 výše). Městský soud, s ohledem na alarmující situaci stěžovatelů, kteří byli již potřeby umístění do ústavní péče (§ 15 výše), napadené opatření nezrušil.

83. Soud na důvody, které měly vliv na rozhodování vnitrostátních soudů, pohlíží tak, že rozhodnutí o ponechání druhého a třetího stěžovatele v zařízení po 21. březnu 2016 sledovalo jejich nejlepší zájem. Namítaný zásah tedy sledoval legitimní cíl podle čl. 8 odst. 2, a to „ochranu práv a svobod druhých“.

e) Nezbytnost v demokratické společnosti

84. Hlavní zásady týkající se sloučení rodiny a péče o děti byly vytyčeny v rozsudku *Strand Lobben a ostatní proti Norsku* (č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 202–213).

85. Soud v této souvislosti připomíná, že možnost umístit dítě do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu nemůže sama o sobě odůvodňovat jeho násilné odnětí biologickým rodičům; takový zásah do práva rodičů těžit se rodinnému životu se svým dítětem ve smyslu článku 8 Úmluvy musí být nadto ještě „nezbytný“ s ohledem na další okolnosti (*K. a T. proti Finsku*, č. 25702/94, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2001, § 173; *Kutzner proti Německu*, č. 46544/99, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 69). Odnětí dítěte je obvykle nutné považovat za opatření dočasné, které má být ukončeno, jakmile to situace dovolí. V tomto ohledu je třeba dbát na zachování spravedlivé rovnováhy mezi zájmem dítěte zůstat v péči zařízení a zájmem rodiče žít s dítětem. Soud přitom přikládá zvláštní význam nejvyššímu zájmu dítěte, který může v závislosti na své povaze a závažnosti převážet nad zájmem rodiče (*Couillard Maugery*, viz výše, § 270).

86. Zájem dítěte je nutné posuzovat ze dvou hledisek. Na jedné straně je to požadavek na zachování vazby mezi ním a jeho rodinou, s výjimkou případů rodiny zvláště nevhodné. K rozpadu rodinných vztahů tak v podstatě mohou vést jen okolnosti zcela výjimečné a je třeba udělat vše pro to, aby osobní vztahy zůstaly zachovány a rodina, aby byla případně ve správný čas „obnovena“. Na straně druhé je nesporné, že v zájmu dítěte je zajištění jeho vývoje ve zdravém prostředí a že článek 8 Úmluvy zejména nedovoluje rodiči, aby činil kroky, které by mohly ohrozit zdraví a rozvoj dítěte (mezi jinými, *Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 50; *Maršálek proti České republice*, č. 8153/04, rozsudek ze dne 4. dubna 2006, § 71).

87. K posouzení „nezbytnosti“ sporných opatření „v demokratické společnosti“ Soud zváží, zda z hlediska celého případu byly důvody, o něž se tato opatření opírala, relevantní a dostatečné pro účely odstavce 2 článku 8 Úmluvy. Mimoto bude mít na zřeteli povinnost připadající v zásadě státu podporovat zachování vazby mezi matkou a jejími dvěma dětmi. Úkolem Soudu však není nahrazovat vnitrostátní orgány při plnění jejich povinností v oblasti úpravy situace dětí a práv stěžovatelky, nýbrž přezkoumat z hlediska Úmluvy rozhodnutí, která tyto orgány vydaly v rámci svého uvážení (*Couillard Maugery*, cit. výše, § 242; *Wallová a Walla proti České republice*, č. 23848/04, rozsudek ze dne 26. října 2006, § 70).

88. Ve vztahu k projednávanému případu Soud podotýká, že původní opatření o umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení, vydané dne 24. února 2015 na jeden měsíc, bylo následně třikrát prodlouženo (§ 7 výše) a dne 24. června 2015 bylo nahrazeno novým opatřením o úpravě poměrů, které mělo trvat až do pravomocného skončení řízení ve věci samé (§ 10 výše). Stěžovatelka navrhovala dvakrát zrušení tohoto opatření. Jejímu prvnímu návrhu podanému dne 21. března 2016 (§ 12 výše), tedy v první den období zkoumaného Soudem (§ 70 výše), bylo původně vyhověno, což znamenalo návrat druhého a třetího stěžovatele ke stěžovatelce dne 29. června 2016 (§ 14 výše); toto rozhodnutí však bylo odvolacím soudem zrušeno (§ 15 výše), v důsledku čehož se druhý a třetí stěžovatel dne 5. září 2016 vrátili do

zařízení K. (§ 16 výše). Zůstali v něm až do 12. dubna 2017, kdy bylo rozhodnuto o stěžovatelčině druhém návrhu na zrušení opatření ze dne 22. března 2017 (§ 24 a 25 výše).

89. Soud uvádí, že opatření byla nařízena kvůli obtížím stěžovatelky poskytnout jim řádnou péči a zajistit stabilní a příznivé prostředí pro jejich vývoj. Soudy konstatovaly, že druhý a třetí stěžovatel byli v minulosti umístěni do ústavní péče již dvakrát, že stěžovatelka ohrozila jejich život a zdraví a její schopnost o ně pečovat musela být podrobena přísnému přezkumu, zejména bylo zapotřebí v řízení ve věci samé nechat vypracovat znalecký posudek z oboru psychiatrie (§ 15 výše). Dále bylo připomenuto, že v tomto řízení stěžovatelka požádala o odročení nařízených jednání (§ 9 výše), a přispěla tak k průtahům v řízení (§ 18 výše).

90. Soud poznamenává, že z rozhodnutí vnitrostátních soudů vyplývá, že stěžovatelka se během posuzovaného období nechovala vždy tak, aby úřady ujistila o své schopnosti o děti pečovat. Ze spisu lze zjistit, že v létě 2015 přestala spolupracovat s opatrovníkem, začala druhého a třetího stěžovatele nepřiměřeně zatěžovat (§ 8 výše) a na několik měsíců odcestovala do Švýcarska, kde byla několikrát nalezena opilá (§ 11 a 23 výše). Nelze však opominout, že jakmile to okolnosti dovolily, stěžovatelce bylo umožněno vzít si druhého a třetího stěžovatele domů na jednodenní propustky nebo dokonce na víkendy či prázdniny (§ 8, 13 a 23 výše); v roce 2016 s nimi strávila i letní prázdniny. Z toho Soud usuzuje, že opatrovník, který byl odpovědný za sledování rodinné situace a který tyto návštěvy povoloval, skutečně dbal na potřebu udržovat kontakt mezi stěžovateli (§ 5, 8 a 24 výše).

91. Stěžovatelé navíc poukazují na rozdíly v rozhodování městského soudu, spočívající v tom, že jeden ze senátů rozhodl dne 4. srpna 2016 o ponechání druhého a třetího stěžovatele v ústavní péči, zatímco jiný senát téhož soudu, kterému byl spis ve věci jejich mladší polorodé sestry přidělen z toho důvodu, že děvče mělo jiného otce, její umístění v ústavu ukončil (§ 15 a 58). Soud se nicméně přiklání k názoru vlády (§ 67 výše), že pouhá skutečnost, že v tak složitém případě, jakým projednáváná věc je, posoudily dva senáty při rozhodování o dvou samostatných věcech stěžovatelčiny rodičovské schopnosti odlišně, navíc s přihlédnutím k rozdílné situaci dotčených dětí, neznamena porušení Úmluvy. To platí tím spíše, že v posuzovaném případě byly i faktické rozdíly, neboť děvčeti byly v té době pouhé tři roky, tedy byla ve věku, kdy je obecně žádoucí vyhnout se umístění do ústavní péče, zatímco u druhého a třetího stěžovatele se jednalo už o třetí umístění v zařízení.

92. Na druhou stranu Soud považuje za problematické to, že umístění druhého a třetího stěžovatele bylo v jím posuzovaném období (§ 69 výše) založeno pouze na předběžných opatřeních, která se už ze své podstaty opírají o velmi omezené důkazy. Soud je toho názoru, že v obdobných věcech je důležité, aby soudy urychleně rozhodovaly ve věci samé, což nebrání tomu, aby tato rozhodnutí byla později změněna, pokud to okolnosti vyžadují. Soud připomíná, že při rozhodování na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy uzavřel, že smluvním státům přísluší uspořádat své soudní systémy tak, aby soudy mohly zaručit každému právo na vydání konečného rozhodnutí ve sporech o jeho občanských právech nebo závazcích v přiměřené lhůtě (*Gozalvo proti Francii*, č. 38894/97, rozsudek ze dne 9. listopadu 1999, § 27; *Cambal proti České republice*, č. 22771/04, rozsudek ze dne 21. února 2006, § 33). Soud ve věcech vedených proti České republice a týkajících se délky řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti již v minulosti konstatoval, že průtahy jsou často způsobeny tím, že soudy mají k dispozici pouze jedno vyhotovení spisu, což vyžaduje jeho časté předávání a ztěžuje rychlé pokračování v řízení (zejména *Reslová proti České republice*, č. 7550/04, § 49, rozsudek ze dne 18. července 2006, § 49; *Patera proti České republice*, č. 25326/03, rozsudek ze dne 26. dubna 2007, § 104).

93. V tomto ohledu se Soud v projednáváném případě ztotožňuje s argumentací stěžovatelů, že řízení ve věci samé, zahájené dne 24. dubna 2015 a skončené dne 27. listopadu 2017 (§ 26 výše), trpělo průtahy (§ 9 a 54 *in fine*).

Dle názoru Soudu však tato skutečnost sama o sobě nevede k závěru, že orgány v projednávané věci nesplnily svůj pozitivní závazek postupovat s náležitou péčí. Je také nutno poukázat na to, že stěžovatelka sama přispěla k délce řízení zejména tím, že na několik měsíců opustila Českou republiku (§ 11 a 23 výše), že v mezichase si mohla brát děti domů a že opatření nařizující jejich umístění do zařízení bylo zrušeno ještě před skončením řízení ve věci samé, jakmile to okolnosti dovolily.

94. Po přezkoumání rozhodnutí vnitrostátních soudů v celé šíři Soud konstatuje, že byla vydána v nejlepším zájmu dítěte, a to v mezích prostoru pro uvážení, který v tomto ohledu mají vnitrostátní orgány. Ve spise nic nenasvědčuje tomu, že závěr soudů nařídít opatření o umístění druhého a třetího stěžovatele do zařízení za účelem ochrany jejich zdraví a řádného vývoje, by byl svévolný nebo zjevně nepřiměřený. Soud v tomto ohledu připomíná, že mu nepřísluší nahrazovat svým hodnocením závěry příslušných vnitrostátních orgánů, pokud jde o opatření, která by bývala měla být vydána, protože tyto orgány mají v zásadě lepší postavení než mezinárodní soudce k provedení takového hodnocení, zejména proto, že mají výhodu přímého kontaktu se všemi zúčastněnými osobami (viz, mimo jiné, *G. M. proti Francii*, č. 25075/18, rozsudek ze dne 9. prosince 2021, § 61).

95. S ohledem na dané okolnosti Soud vyjadřuje přesvědčení, že ponechání druhého a třetího stěžovatele v zařízeních po 21. březnu 2016 představovalo opatření „nezbytné v demokratické společnosti“.

96. K porušení článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Vyhotoveno ve francouzském jazyce a sděleno písemně dne 13. října 2022 v souladu s čl. 77 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu.

Martina Keller
zástupkyně tajemníka

Síofra O’Leary
Předsedkyně